

Prikazi knjiga

Milica Gačić

John Higgins i Tim Johns, *Computers in language learning*, Collins ELT, London-Glasgow, 1984, str. 192.

Knjiga je namijenjena nastavnicima jezika koji žele znati (...) kako da se koriste kompjutorom za profesionalne potrebe. Odmah možemo reći da su autori uspjeli postići i više od toga. (Naslov je, čini se, suviše uzak da bi obuhvatio sve ono što je u knjizi navedeno, budući da se govori ne samo o kompjutorima u procesu učenja jezika, već i o kompjutorima izvan nastavnog procesa, a prikazan je i proces stvaranja kompjutorskih programa.) Knjiga, svakako, daje više sadržaja nego što može zanimati prosječnog nastavnika jezika, ali to smatramo njezinom prednošću.

Knjiga *Kompjutori u nastavi jezika* ima pet poglavlja. U prvom poglavlju, pod naslovom »Osnovne postavke«, govori se o odnosu nastavnika, učenika i kompjutora. Već na početku autori žele upozoriti na takvo korištenje kompjutora u nastavi kojim se ne bi ponovila povijest korištenja jezičnog laboratorija. Jedan od načina da se to postigne jest i taj »da se kompjutori ne nametnu nastavnom osoblju koje nije pripremljeno i obučeno da ih koristi, da se više napora i sredstava uloži u razvijanje programa i obučavanje no u nabavljanje strojeva, da se što više koriste male, fleksibilne jedinice, a ne veliki centralno-kontrolirani uređaji«. Tako će kompjutori, smatraju autori, postati pomagala koja kontroliraju nastavnici i učenici — robovi a ne gospodari.

U posljednjem odjeljku tog poglavlja autori se osvrću na prirodu jezika i prirodu učenja a zatim govore o učenju uz kompjutor (»computer assisted learning« — CAL) i o učenju jezika uz kompjutor (»computer — assisted language learning« — CALL). Smatraju da se ovdje može koristiti paradigma učenja koju je ponudio Stephen Kemmis (prema kojoj učenje treba da prođe kroz instrukcionalnu, revelatornu, komjunkturalnu i emancipatornu fazu).

U drugom poglavlju s naslovom »Kompjutorski input i output« govori se o strojevima, ali ne s tehničkoga gledišta već »kako ih doživljava korisnik«. Autori govore o monitoru (veličini i boji), tastaturi, drugim perifernim dodacima, mogućnostima sinteze govora, itd, pri čemu objašnjavaju pojmove i daju vrlo korisne praktične savjete.

O korištenju kompjutora u nastavi autori govore u trećem poglavlju. Smatraju da se kompjutor može koristiti u tri oblika nastavnog rada:

— u frontalnom radu s čitavim razredom, kao tzv. elektronska ploča — pri čemu je značajan nedostatak veličina ekrana kad je riječ o većoj skupini učenika

- za grupni rad, uz pomoć nastavnika ili samostalan rad učenika
- za individualan rad (kad se, uz uvjet da ima dovoljno strojeva, može govoriti o kompjutorskom laboratoriju).

Za navedene oblike rada mogu se koristiti razni tipovi aktivnosti, pa autori osobito pažnju posvećuju tome kako da što više potakne govorni jezik, i naglašavaju:

1. Mehaničke vježbe (drilove) — pri kojima je prednost upotrebe kompjutora to što je vježbanje kontrolirano, a moguća je i neposredna povratna informacija koja potvrđuje točnost ili upozorava na grešku.
2. Demonstriranje — pri čemu učenik pokazuje stupanj uvježbanosti određene vještine. Autori smatraju da se vještine mogu usvojiti metodom postupnog približavanja, odnosno postupnim smanjivanjem otpora do stupnja kad je vještina potpuno usvojena i kad se može koristiti bez pomoći.
3. Igre — u kojima nastojanje da se pobijedi stroj, kao značajan faktor motivacije, daju upute ili traže da se stroju daju upute na stranom jeziku.
4. Programirano učenje — poznata je metoda učenja, a kompjutor pruža znatne prednosti i velike mogućnosti stvaranja programiranih materijala. Autori nam prikazuju moguć način stvaranja programirane nastavne jedinice.
5. Stvaranje jezičnog materijala korištenjem kompjutora — pri čemu dobri programeri jezični materijal mogu mijenjati ovisno o individualnim potrebama i interesima. Kad je riječ o ovom tipu aktivnosti, kompjutor ne može efikasno zamijeniti nijednu dosad poznatu nastavnu tehniku. Jezični materijal kompjutor stvara uglavnom na dva načina: analizom (mijenjanjem slijeda, ispuštanjem, zamjenjivanjem ili umetanjem) ili sintezom (pri čemu se novim ili izabranim elementima koje mu dâ učenik ili nastavnik, koristi za novi jezični materijal).
6. Simuliranje — pri čemu se zaista mogu oponašati različite aktivnosti i situacije iz života (plan grada, šumski požar, itd.).
7. »Razgovor« s kompjutorom — pri čemu se uglavnom misli na razne grupe programa koje ujedinjuju nekoliko karakteristika u jedinstven izvor (takav paket programa je npr. GRAMMARLAND).
8. Zabavu.
9. Kompjutor kao mehaničko pomagalo — za obradu teksta (»word processing«).
10. Odnos kompjutora i nastavnog programa — mogu se, naime, izraditi programi čitavog nastavnog programa, ali to nije nužno željeni cilj.

Cetvrto poglavlje, »Kompjutor izvan nastave«, obuhvaća upotrebu kompjutora u lingvističkim istraživanjima, u istraživanjima umjetne inteligencije, za pohranjivanje i osuvremenjivanje nastavnih materijala i tekstova, u testiranju. Moramo naglasiti da nije jasno zašto testiranje kompjutorom nije uključeno u poglavlje o korištenju kompjutora u nastavi iako je očito da je kompjutor vrlo prikladan medij za te potrebe. Autori naglašavaju važnost lingvističkih istraživanja za nastavnike jezika (od kompjutorom generiranih konkordancija do automatskog određivanja vrsta riječi, određivanja gramatičkih funkcija i strojnog prevodenja), bez obzira na to što se od svih nastavnika ne očekuje aktivno bavljenje tim aspektima, no nužno je barem informativno poznavanje mogućnosti.

Peto i najopširnije poglavlje odnosi se na »Programe za nastavnike jezika«. Tu su upute i savjeti nastavnicima koji žele izraditi vlastite materijale ili mo-

dificirati sadašnje programe. Postupak programiranja je temeljito prikazan i ilustriran nizom ispisa programa (neki su u prodaji). Naglašen je i jedan od glavnih nedostataka nastave uz kompjutor, a to je da »jedan sat nastave uz korištenje kompjutora zahtijeva od 50 do 500 sati programiranja«. Prema tome, budućnost je zasad uglavnom u komercijalno dostupnim programima.

U zaključnom su dijelu knjige bilješke i sugestije za dopunsko čitanje, koje se odnose na svako poglavlje posebno, a knjiga završava »Indeksom« u koji su ključni pojmovi otisnuti isticanjem.

Moramo reći da je knjiga izuzetno čitljiva (što je veoma važno kad su u pitanju kompjutori) i da daje odgovore na brojna pitanja koja u vezi s kompjutorima postavljaju nastavnici jezika. Autori u knjizi »Kompjutori u nastavi jezika« imaju pažljivo odabran pristup. U početku se koncentriraju na teorijskim pitanjima, da bi nakon toga razmotrili odnos obrazovanja i tehnologije, upozorili na suvremene stavove o teoriji učenja jezika, na metode i implikacije koje se odnose na odgovarajuću upotrebu kompjutora. Stoga je, kao priručnik, knjiga vrlo korisna svima koji nisu profesionalci na tom području, bilo da o korištenju kompjutora u nastavi imaju već neke spoznaje, bilo da im je to potpuno novo područje. Knjigu treba preporučiti svim nastavnicima jezika i onima koji se pripremaju za taj poziv, jer omogućuje objektivnu procjenu mogućnosti i mogućih pristupa korištenju kompjutora u nastavi jezika. Isto tako, korisna je za sve koje zanima korištenje kompjutora u nastavi općenito.

Tisak je dobre kvalitete i prijelom knjige je zadovoljavajući, što još više olakšava čitanje. Možemo preporučiti knjigu čiji su autori iskusni nastavnici engleskog jezika u Britaniji i u inozemstvu, ne samo zato što temeljito obrađuje navedenu temu već i zato što daje niz interesantnih postavki koje se odnose na razne probleme nastave jezika.

Lada Šestić-Čurić

JEDAN KORISTAN PRILOG NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA STRUKE

Nedavno je u izdanju sarajevske »Svjetlosti« (OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva) izišao udžbenik *Engleski jezik za elektrotehničke i mašinske fakultete* autorica Dobrile Nastić i Vere Vučković-Kosovac. Imajući na umu sve veću važnost stranog jezika struke u svijetu i kod nas, takav se udžbenik pojavio u pravi trenutak da popuni prazninu u udžbeničkim nastavnim sredstvima, koja se osjeća u nastavi engleskog jezika na tehničkim fakultetima.

Svrha udžbenika, kako to i autorice naglašavaju, nije da dâ pouke iz struke, nego da uvede korisnika udžbenika u engleski tehnički jezik koji je veoma specifičan i po svojem leksiku i po svojoj gramatici. Rađena po svim pedagoškim principima, i uz to još vizualno dopadljiva, što je i te kako važno u nastavi, ta knjiga sadrži autentične tekstove iz tehničke literature pomenutih oblasti i time dočarava studentu upravo onu situaciju u kojoj će se naći i u svom budućem pozivu pri služenju stručnom literaturom na stranom jeziku.

Od 50 jedinica, koliko ih udžbenik sadrži, prvih deset tretira teme opšteg značaja za mašinstvo i elektrotehniku. Budući da su leksički i strukturalno lakši, ti tekstovi ispunjavaju zahtjeve postupnosti u nastavi i veoma su dobar

uvod u engleski jezik struke. Ostale jedinice zadiru dublje u domenu mašinstva i elektrotehnike i mogu se birati prema zanimanju, jer međusobno nisu tematski vezane. Tekstovi jedinica nisu dugi ali daju dovoljno informacija i termina. Kako su autorice udžbenik namijenile korisniku koji je već asimilirao u znatnoj mjeri opšti leksički inventar i gramatiku, akcenat kod leksičkih i gramatičkih objašnjenja stavljen je na tehničke izraze koji su odmah nakon teksta objašnjeni na engleskom i na samo ona gramatička objašnjenja koja su neophodna za uspješno služenje tehničkim tekstom. Dopunjena korisnim vježbama koje često ne zahtijevaju mehanički »drill« nego logiku i razmišljanje, ta će objašnjenja sigurno biti koristan »input« u »memorijama« svih onih koji se budu služili udžbenikom. Ono što naročito doprinosi kvalitetu udžbenika jeste velik broj originalnih ilustracija rađenih rukom stručnjaka. Stručni izrazi uz ilustracije najčešće su odvojeni od ilustracija, što daje odriješene ruke nastavniku da vještīm postupcima ubrza usvajanje vokabulara kod studenata i aktiviranje njihovog pasivnog znanja oralnom praksom.

Osim toga, dat je veliki broj vježbi taksonomskog tipa sa mjestimično ostavljenim praznim prostorom za pismenu ili usmenu dopunu, pri čemu autorice, dokazujući da imaju bogato iskustvo i da prate sve novosti u metodici nastave ovakve vrste, nisu ostavile mogućnost studentu da luta pogađajući cilj zahtjeva, nego ga, kratkim uputstvima postavljenim na pravim mjestima, sigurno navode da kaže upravo ono što treba.

Autorice insistiraju na ravnopravnom usavršavanju i obogaćivanju i leksika i gramatike. S tim u vezi su veoma česte vježbe u kojima se zahtijevaju sinonimi i antonimi, supstitucije, transformacije aktiv/pasiv, tabelarne definicije, popune tabela odgovarajućim gramatičkim kategorijama, spajanje više rečenica u jednu i razdvajanje složenih rečenica na više prostih i, što je osobito važno, formiranje složenica i njihovo objašnjenje linearnim raslojavanjem.

U Dodatku su navedena neka gramatička objašnjenja, modeli najčešćih gramatičkih konstrukcija karakterističnih za tehnički registar, najčešće veznici sa srpskohrvatskim ekvivalentima, strukturalne riječi i fraze grupisane po funkcijama, uputstva za pravljenje rezimea i davanje definicija, elementarni izrazi iz matematike, uputstva kako se čitaju matematički znaci, simboli i izrazi, grčka abeceda, SI-sistem mjera, uputstva za pretvaranje engleskih mjera u decimalni sistem i, napokon, jedna korisna novost: serija tabela u kojima je dat odnos ključne riječi — glagola, imenice, pridjeva ili adverbja — sa srodnim izrazima i njihova semantička ograničenja. Na kraju je rječnik sa fonetskom transkripcijom i značenjem, bez čega bi ovaj udžbenik bio znatno siromašniji.

Šteta je, međutim, što autorice nisu posvetile malo veću pažnju ulozi pasusa kao najvažnije jedinice tehničkog teksta. On se pominje u Dodatku, u uputstvima za pravljenje rezimea, ali mu nije dato odgovarajuće mjesto u vježbama uz tekstove. Isto tako, nije naglašena uloga nominalizacije — vrlo česte pojave u tehničkom registru. Međutim, to su nedostaci koje svaki nastavnik bez problema može nadoknaditi u samom procesu nastave.

Nema, dakle, nikakve sumnje da smo dobili dobar i koristan udžbenik, koji su korigirali i lektorisali stručnjaci čiji je maternji jezik engleski. Ako se bude upotrebljavao onako kako su autorice zamislile, udžbenik će biti korisna pomoć studentima tehničkih fakulteta svih profila, osobito mašinskih i elektrotehničkih fakulteta, tehničarima i inženjerima kao i svima koji žele obogatiti svoju kompetenciju i performancu i u toj domeni.